

ция се превръща в модел за поведение. А от друга, „Кочо“ е конкретно-историческо възплъщение на архетипа на обушаря, който най-общо беше изяснен по-горе. В този смисъл Кочо активира, пробужда стари културни пластове от миналото, от времето на първоначалата, при което перушенският чизмар събира в себе си обикновеното и необикновеното, случайното и предписаното. Кочо е и простият чизмар, но и образцовият авторитет, направил пробив в робския насилнически свят.

Кочо е реалният робски занаятчия и героическият надвременен пример за поколенията. Той е „актьор“ върху сцената на реално протичащата история, но и върху сцената на идеализираната, сакрализирана реалност. Като национален романтик с невероятен усет за архетиповото начало, за митопоезиса на културните феномени, Вазов в цялостното си творчество умее да събира, да преплита двете равнища на националното съборно живеене – конкретно-историческото и надвременно-идеалното. Поведението на неговите герои почти без изключение е ритуализирано и театрализирано. А знаем, че за изобразителната стилистика на романтизма е присъщо проникването на театралните норми и в пласта на битово-всекидневното.

В „Епопея на забравените“ героите разиграват уедрено представените от Карлайл героически модели в световната предистория и история¹², възплъщавайки необходимите за конкретната епоха „стабилни набори от амплод“. Ето защо избраната „роля“ във всяка една творба от „Епопеята“ е съпроводена и с определен избор на жестове, които задължително са семиотизирани, колективно значими – трагично-героически, възвишено-патетични, затрогващи: „*Майката мълвеше: „Чедо! Не се бой!“ / И даваше сину напълнена пушка; / и старата баба, що едвам се люшка, / носеше курици в своята пола, / и мъжът учуден имаше крила...“*“, „*Една жена викна: „Чуйте! Срам!“ и пушина / към войската царска и падна бездушна...“*“, „*Слисаните майки с поглед страховит / блъскаха глави си о голия зид / и падаха, други – с настръхнали власи / във своите колене душеха деца си“*“.

Движенията на всички граждани, съзнаващи се като съкровена част от целокупна Перушица, се превръщат в ритуализиран език на жестовете. Те носят нещо автентично сегашно, но и нещо от културната памет на грандиозната сцена, наречена история. Това, че перушеници са пропаднали в самата бездна между своето и чуждото, между живота и смъртта – означава, че те аргіогі са излезли в измеренията на надбитовото, при което вече не се оценяват самите им постъпки, а техният символичен смисъл. Смисъл, който ще бъде зазидан със златни букви в духовните темели на родната история.

„Епопеята“ е текст, който институционализира, сакрализира образи, статуси, роли. „Перушица“ не е просто поредната разтърсваща сцена от една вековна борба. Перушеници действат така, сякаш пишат историята. Самият факт, че перушеници не са в топосите на обикновено-прагматичното, а са в храма съборен, показва, че те са включени в силно семиологизирана ситуация, в дискурса на националноидеологическото. Абсолютно всички движения на майките и бабите, на старците и децата, на болнавите и здравите, на богатите и сюрмасите, на „*русите главички и белите власи“* са представени като свръхзначими, като кодиращи в себе си върховен смисъл. Оня „таен“, „чудодеен“ смисъл, който сполита при срещата с доброволно избраната смърт.